

Mirza Hebib, MA
Univerzitet u Sarajevu / University of Sarajevo
Pravni fakultet / Faculty of Law
m.hebib@pfsa.unsa.ba

PUT DO POBJEDE NA IZBORIMA – O AKTUALNOSTI ANTIČKIH SAVJETA U MODERNO DOBA¹

THE PATH TO WINNING THE ELECTION – ABOUT ACTUALITY OF ANCIENT'S ADVICE IN MODERN AGE²

Iako se pri određivanju pojma političke kulture bježi od jednoznačnog određenja, za većinu suvremenih autora ona predstavlja dio kolektivne svijesti društvene zajednice, oblikovan prevladavajućim političkim uvjerenjima i vrijednostima. Koja uvjerenja i vrijednosti će prevladati u nekom društvu, ovisi o većem broju čimbenika, uključujući vladajuću ideologiju, ekonomsku i socijalnu pozadinu, strukturu stanovništva, te povijesnu kontekstualizaciju povezanu s društvenim promjenama, sukobima i slično.

Bosna i Hercegovina, u skladu sa svojim demokratskim usmjerenjima, predstavlja državu participativne građanske političke kulture. No, unatoč tome svjedoci smo kako se i država i društvo u cjelini kontinuirano u procesima izbora i razdobljima koja ih prate susreću s mnoštvom problema koji se u konačnici reflektiraju na cjelokupno funkcioniranje sustava. Ti problemi su determinirani prvenstveno procesom tranzicije i posljedicama ratnog sukoba. Na tragu toga, nezadovoljni cjelokupnom situacijom, građani nerijetko *a priori* negativno vrednuju svako političko djelovanje, a često i sumnjaju u transparentnost provedbe izbornog procesa. No, dublje promatrajući, niti krize političke kulture, niti moralni rascijepi pojedinaca u kontekstu političke etike ne predstavljaju *novum* na europskoj povijesnoj pozornici.

¹ Prikaz knjige ur. Ivana Jaramaz Reskušić i Samir Aličić, *Kvint Tulije Ciceron: Izborni priručnik sa govorima Marka Tulija Cicerona o izornoj korupciji* (University Press, Sarajevo, 2018, str. 171).

² A review of the book edited by Ivana Jaramaz Reskušić and Samir Aličić, *Kvint Tulije Ciceron, Izborni priručnik sa govorima Marka Tulija Cicerona o izornoj korupciji* (University Press, Sarajevo, 2018, pg. 171).

Korijeni demokratske političke kulture, u pravom smislu te riječi, razvili su se u fazi republikanskog uređenja rimske države. Tijekom pet stoljeća, provodeći magistratske skupštinske izbore skoro pa svake godine, postavljeni su temelji političke organizacije kakvu danas poznajemo.

Promatrajući aktualnost rasprave o izbornom procesu i razmišljajući o političkoj etici danas, odlučili smo široj čitateljskoj javnosti ukazati na nedavno objavljenu monografiju u izdanju renomirane sarajevske izdavačke kuće University Press, naziva „Izborni priručnik Kvinta Tulija Cicerona, sa govorima Marka Tulija Cicerona o izbornoj korupciji“. Priređivači ove interesantne monografije su sveučilišni profesori rimskog prava dr. sc. Ivana Jaramaz Reskušić i dr. sc. Samir Aličić.

Općepoznato je koliko civilizacijski vrijednih stvari baštinih od Rimljana. Kolege pravnici su toga u velikoj mjeri svjesni, budući je skoro cjelokupan studij privatnog prava zasnovan na rimskim izvorima kao neiscrpnom tezaurusu pravnih iskustava. No, često, neopravdano, zaboravljamo neizbrisive tragove u sferi javnog prava i funkcioniranja demokratske države. Na tragu tih promišljanja o rimskoj baštini iz javnopravne sfere, Izborni priručnik Kvinta Cicerona svjedoči nam kako smo uz različite pozitivne iskorake, od Rimljana, izgleda, preuzeli i praksu nekih manje etički prihvatljivih postupaka. Čitajući Ciceronov priručnik, postajemo svjesni kako je moguće povući mnoge paralele o izbornom procesu krizom razorene rimske republike i društvenog stanja u kojem se mi danas nalazimo.

Sadržajno promatrajući, monografija uključuje tri prijevoda s latinskog jezika – Malog izbornog priručnika (*Commentariolum Petitionis*), odnosno pisma Kvinta Cicerona o izboru za konzula bratu Marku te dva govora o izbornoj korupciji Marka Tulija Cicerona – Govora za Lucija Murenu (*Pro Murena*) i Govora za Gneja Plancija (*Pro Plancio*). Uz navedene prijevode monografiju posebno obogaćuju popratni tekstovi priređivača u okviru kojih su data različita sadržajna, kontekstualna i jezična zapažanja.

U nastavku ćemo se osvrnuti na prvi dio monografije, kako bismo pokušali jasno aktualizirati i ukazati da antički savjeti u izbornom procesu, nažalost, i danas predstavljaju vrlo primjenjivu praktičnu vještinu te za aktualne i potencijalne političare primamljivo štivo.

Kvint na prvom mjestu bratu Marku savjetuje da bude samosvjestan sebe, funkcije za koju se kandidira i okoline u kojoj to čini. Piše mu da svako jutro sebi ponavlja da je novi čovjek, da se kandidira za konzula i da je ovo Rim – *Novus sum, consulatum peto, Roma est!*

U prvom dijelu piše o važnosti razumijevanja toga tko je, naglašavajući kako kandidat mora shvatiti kojim adutima u kampanji raspolaže, a kojim ne, te na isti način ispitati slabe i jake strane svojih protivnika. Ističe ugledno porijeklo kao najjači adut u kampanji. O aktualnosti i činjenici da je riječ o provjerenoj formuli svjedočimo i danas, budući da u okviru političke pozornice često susrećemo potomke poznatih političara, koji su imali zagarantiranu ulaznicu za političko napredovanje. Kvint je mišljenja kako govorničke vještine i dosadašnja karijera predstavljaju važne adute. Tako je Marko Tulije Ciceron u doba kandidature za konzula bio već dobro izgrađen govornik i slavan odvjetnik, što mu je u okviru kampanje koristilo. Primjetno je kako i na našim izbornim listama, nerijetko, susrećemo vrlo poznata imena iz društvenog života, koja katkad dobijaju prostor za kandidaturu, upravo zbog činjenice što su njihova lica građanima poznata. Kao jedan od posebnih segmenata prepoznata su prijateljstva i osobne veze. Također, jednako kao i danas osobne usluge zauzimale su posebno mjesto u cijelom izbornom procesu. Tako Kvint savjetuje da obrati pažnju na one koje je osobnim vezama spasio od krivične odgovornosti te da ih treba podsjetiti kako mu se u kampanji trebaju odužiti. Ne manje važno, mišljenja je, osobno napasti protivnike i članove njihovih obitelji te ih javno optužiti za najrazličitije prijestupe i nemoralne postupke. U ovom procesu ti navodi čak ne moraju ni biti točni, ali moraju biti uvjerljivi. Napominje mu, kako kao klevetnik mora biti spreman i ponekad platiti kaznu zbog neistinitih navoda, ali to nije važno, budući da je važno doći do cilja i protivnika oblatiti.

U drugom dijelu je razmotreno vođenje kampanje. Tu do izražaja, mišljenja je Kvint, trebaju doći stjecanje naklonosti prijatelja i stjecanje naklonosti naroda. Prijatelje je moguće pridobiti činjenjem usluga, davanjem obećanja te prijatnim i ljubaznim nastupom. U procesu dolaska do glasača treba obratiti pažnju i na političare koji bi mogli „pozajmiti“ svoje glasačko tijelo, ali i apolitične osobe. Imajući u vidu kako se u antičkom Rimu kandidat često na Forumu susretao s narodom, savjetuje se ljude prepoznati po imenu, pa napominje, ako treba, da povede i pomoćnika – šaptača imena. U izbornom procesu suradnike je potrebno imati u svim izbornim jedinicama, računajući da se održavaju kontakti s onima koji su obećali dati glas, te imati one koji će posjećivati javne skupove i one koji će stalno biti uz kandidata. Njima svima je neophodno stalno pokazivati zahvalnost, no ne treba im se slijepo vjerovati, već treba uvijek biti na oprezu, paralelno pokušavajući

pridobiti suradnike svojih protivnika kad god je to moguće. Naklonost ljudi će se steći stalnim prisustvom među njima te laskanjem i dvoličnošću. Kao najsigurniji način za osiguranje glasova je darežljivost, vjerojatno misleći, na tada široko rasprostranjeno izbornu potkupljivanje. Sama propaganda bi trebala biti što agresivnija i bučnija s ciljem privlačenja pažnje, dok je politički program manje važan. Štoviše, program ne bi trebao ograničavati kandidata, za kojeg je idealno da govor prilagođava okolnostima i publici.

U trećem dijelu nalaze se savjeti o neophodnosti razumijevanja prostora u kojem se kandidat nalazi. Mora znati u kakvom vremenu živi, te kakva zla vrebaju sa svih strana. Najjača brana u svemu tome jesu informacije koje će kompromitirati političke protivnike, ali osigurati dovoljno informacija za vlastitu obranu u okviru potencijalnih sudskih sporova.

Čitajući Kvintove savjete i bez nekih posebnih poredbenih komentara, čitatelju se jasno ukazuju veze s modernom političkom svakodnevicom našeg društva. Jedina razlika u cjelokupnom procesu, koju i priređivači knjige prepoznaju, jeste u tome što rimski glasači nisu bili naivni, pa iako su bili vođeni osobnom i materijalnom koristi, što je svakako moralno diskutabilno, bili su spremni i osvetiti se političaru koji im ne bi ispunio obećano.

Drugi dio monografije, odnosno dva govora Marka Tulija Cicerona, iz dvaju sudskih procesa, jednog protiv Lucija Murene iz 63. pr. Kr. i Gneja Plancija iz 54. pr. Kr., obojice optuženih za izbornu korupciju, omogućuju nam razumijevanje instituta, kao najnegativnije pojave u cijelom izbornom procesu. Kroz monografiju prezentirani zakonodavni okvir i sudska reakcija na različite izborne malverzacije definitivno nam kao čitateljima ostavljaju prostora da razmislimo i preispitamo današnje izborne procese, kao temelje očuvanja demokratskog uređenja.

Uz važnost obogaćivanja prevodilačke pravne književnosti, ova monografija ima i kulturološku misiju. Američki publicist Jason Epstein zapisao je kako se „povijest ne ponavlja, ali da je zato ljudska priroda konstantna.“ Upravo zato čitanje predmetne monografije zasigurno će nas potaći da razmislimo o konstantnosti ljudske prirode, ali i različitih društvenih pojava koje nas okružuju. Na temelju svega gore izloženog, a osobito cijeneći stil i jezik korišten u procesu prijevoda i izrade popratnih tekstova, istinski preporučujemo monografiju široj zainteresiranoj publici.